

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Democratie als hartstocht

Hof, J. van 't

Citation

Hof, J. van '. (1992). Democratie als hartstocht. *Bestuurskundige Berichten*, 7(1), 18-20.
Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233519>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233519>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

lukken? Ja, die was er toch wel, vooral in het begin was het heel spannend; doordat men zich aanvankelijk niet telefonisch kon aanmelden maar per acceptgiro waren er na vijf dagen slechts twee nieuwe leden. Na twee weken werd echter duidelijk dat de kans op slagen groot was.

Concurrentie met de EO is er niet geweest, aldus De Smit, en naar het commissariaat voor de media toe hebben ze collegiaal samengewerkt. De toekomst van de VPRO? De A-status valt toevallig samen met de reorganisatie van de vereniging, deze wordt van drie delen één bedrijf. Er zal een aparte afdeling communicatie komen, die wordt belast met het vasthouden van de nieuwe leden. Hoe het nieuwe VPRO-lid er uit ziet? Vooral veel scholieren en studenten, maar verder wordt dat nog onderzocht. Wat de zendtijd betreft weet de VPRO nog niet precies wat ze daarmee gaat doen. We willen graag samen met de NOS op een net, aldus Smit. Het karakter van de programma's zal echter niet veranderen. De omroep zal ook niet commercieel worden,

dat past niet in de cultuur van het bedrijf.

Als leider van zo'n grootse campagne heeft De Smit ervaren dat je eigenlijk binnen het bedrijf niets anders aan je hoofd moet hebben dan in dit geval de campagne. Alles gaat heel erg snel, knopen moeten snel doorgehakt worden en er moet een persoon zijn die over alle kleine dingen na moet kunnen denken. Gewoon een uur achter je bureau zitten nadenken.

Opvallend is dat de beide omroepen in zo'n korte tijd een grootscheepse actie tot een succesvol einde hebben gebracht, zonder hulp van een bureau van buitenaf. Geheel op eigen kracht en met behulp van de Nederlanders die op traditionale wijze opkwamen voor de omroepen in nood. Volgens Mons was een dergelijke actie waar het hele bedrijf bij betrokken was verfrissend voor de organisatie en voor de mensen zelf. Misschien is het een tip voor ingeslapen organisaties ook eens naar een A-niveau te streven? BB

Democratie als hartstocht

Een boek van Ed van Thijn

Jantien van 't Hof

In november van het afgelopen jaar is het boek "Democratie als hartstocht" van Ed van Thijn, burgemeester van Amsterdam, verschenen. Het bevat dertien artikelen die Van Thijn in zijn loopbaan als politicus heeft geschreven. Van Kooten en De Bie staken nogal de draak met het boek en met de auteur. Van Thijn is natuurlijk een dankbaar persoon om te imiteren, maar in hoeverre moeten we hem nu serieus nemen?

Democratie

Een belangrijk thema in het boek is de vorm van onze democratie. Volgens Van Thijn is democratie op zichzelf niet achterhaald, alleen de vorm die wij eraan hebben gegeven is aan vervanging toe. Hij geeft hier een aantal redenen voor. Ten eerste is het principe van de democratie niet consequent doorgevoerd: de burgemeester en Commissaris der Koningin

worden benoemd en ook de minister-president is niet rechtstreeks gekozen. Dit manco tast de werking van het algemeen kiesrecht aan, waardoor kiezers te weinig beïnvloedingsmogelijkheden hebben.

Ten tweede moet de overheid in deze tijd veel medewerking van de burgers vragen, vanwege bezuinigingen en milieubeleid. Als de burger het idee heeft geen invloed te hebben

op de beleidsvoering zijn dergelijke maatregelen voor hem moeilijk te accepteren.

Ten derde is het handhavingsbeleid van de overheid niet effectief. Dit tast het rechtvaardigheidsgevoel van mensen aan en dat leidt tot meer normloosheid en criminaliteit.

Om deze problemen op te lossen is het volgens Van Thijn noodzakelijk de kiezer meer directe invloed te geven. Op landelijk niveau betekent dit dat men invloed moet kunnen uitoefenen op de vorming van de regering. Daarvoor zijn een aantal mogelijkheden. Zoals het systeem dat door Daudt is voorgesteld. Bij de verkiezingen krijgt men twee keuzemogelijkheden, één voor een partij en één voor een minister-president. Voor de laatste categorie kunnen zich twee mensen kandidaat stellen, afkomstig uit de twee grootste partijen. Een ander mogelijk systeem is dat van de gekozen kabinetsformateur, die als hij er in slaagt een kabinet te vormen, daarvan zelf de minister-president wordt. Dit systeem is samen met een gematigd districtenstelsel door onder andere Van Thijn in de Tweede Kamer voorgesteld in 1972, maar het werd toen verworpen.

Op lokaal niveau zou directe invloed van de kiezer een gekozen burgemeester en Commissaris der Koningin betekenen. Doordat deze personen nu nog benoemd worden, is hun ambt langzamerhand uitgehold. Wat voor taken heeft een Commissaris der Koningin nu nog? Het burgemeestersambt is ook aan erosie onderhevig (behalve in Amsterdam natuurlijk). Hierdoor worden bestuurlijke kwaliteiten verspild. Een gekozen burgemeester krijgt door zijn legitimiteit vanzelfsprekend ook meer macht.

Na het debat in 1972 over de gekozen formateur was het onderwerp "zo dood als een pier", aldus Van Thijn. Vanaf toen gold het *adagium* dat je geen oude koeien uit de sloot moet halen. De opspraak is afgekocht met een beetje inspraak; door de indruk te wekken positief te staan tegenover meer inspraak, maar toch enig voorbehoud te maken, wist men te voorkomen dat er echt fundamentele wijzigingen doorgevoerd werden. Het is

daarom niet verwonderlijk dat het onderwerp ook nu weer in de belangstelling is komen te staan.

Politiek

Van Thijn wijdt in zijn boek twee artikelen aan het kabinet-Den Uyl. Eén van die artikelen is een evaluatie van de kabinetsperiode. Van Thijn gaat in op een aantal vraaggesprekken die met ministers uit die periode zijn gehouden. Een deel van het artikel is gewijd aan de bureaucratie waarmee de ministers te maken kregen en is voor ons bestuurskundigen interessant. Uit de gesprekken bleek, dat niemand te klagen had over de loyaliteit van de ambtenaren. Het was wel moeilijk om ze "mee" te krijgen met het nieuwe beleid. Minister Pronk: "Men zal ons niet boycotten, maar echt bijdragen tot beleidsvernieuwing, nee."

Opzienbarend is dat men klaagt over een gebrek aan mankracht om de grote beleidsveranderingen die het kabinet in het hoofd had, voor te bereiden. Van Dam: "We hebben het uiterste gevraagd, ook van de mensen op het departement. Het was werkelijk op het randje af. We merkten het, de mensen knapten af, werden ziek..." Om met dit probleem te kunnen omgaan, pleit Van Thijn voor een doelmatiger departementale indeling, waarbij het aantal adviesinstanties zal moeten worden verminderd en gedemocratiseerd. Belangrijk is ook dat de ministers greep hebben op het tempo van de beleidsuitvoering.

Het kabinet heeft veel plannen niet kunnen realiseren vanwege tijdnood. Veel ministers klaagden over een gebrek aan planmatigheid. Dit werd echter ook veroorzaakt door een lange reeks incidenten die het kabinet achtervolgde.

Over de samenwerking met het CDA worden ook interessante uitspraken gedaan. Duisenberg: "Kijk, het CDA is een partij die steeds weer zegt, als het op functionele veranderingen aankomt: ho, tot hier en niet verder, dan breken we met je." En Den Uyl: "Het CDA probeerde de suggestie te wekken een hervormingsgezinde partij te zijn. Een feit is, dat

sommige CDA-ministers belangrijke hervormingsvoorstellen indienden. Maar in een kabinet met de PvdA heeft het CDA toch permanent de neiging tot afremmen." Dit doet denken aan de klacht van Van Thijn over bestuurders die progressief willen lijken ten opzichte van staatkundige vernieuwing maar toch weten te voorkomen dat er iets verandert.

Tolerantie

Er is nog een belangrijk thema in het boek, dat vooral in de later geschreven artikelen aan bod komt, namelijk discriminatie en tolerantie in de samenleving. Als jood heeft Van Thijn er zelf ook mee te maken gehad. In zijn verhaal "Amsterdamse pleinen" vertelt hij dat hij jaren na de oorlog midden in Amsterdam eens van zijn fiets is getrokken vanwege zijn afkomst.

Het interessante aan het artikel over tolerantie is dat Van Thijn daarin probeert de grens van de tolerantie aan te geven. Het is immers de vraag in hoeverre men niet-tolerante groeperingen moet tolereren. De grens ligt voor Van Thijn daar waar de wet op grote schaal met voeten wordt getreden. Daarbij is gelijke rechtsbedeling van groot belang. Dat is bij Van Thijn een terugkerend punt. Tolerantie, maar ook de democratische orde staat of valt met een effectief handhavingsbeleid, met gelijke behandeling van burgers. Het is immers moeilijk te verteren als jij moet vechten om een vergunning te krijgen voor het bouwen

van een schuurtje in de tuin, terwijl verderop de drugsverslaafden met rust gelaten worden.

Conclusie

Wat moeten we met het boek van Ed van Thijn? "Democratie als hartstocht" kent een aantal interessante momenten. Het is bijvoorbeeld aardig om te zien hoe de staatkundige vernieuwing bij Van Thijn steeds in de belangstelling is gebleven. Het boek heeft echter enkele zeer zwakke punten. Van Thijn heeft niet bepaald een heldere schrijfstijl, hij is een beetje warrig en werkt niet erg systematisch. Het grootste manco van het boek is echter, dat Van Thijn niet de moeite heeft genomen het leesbaar te maken. Van Thijn heeft voornamelijk spreekbeurten in het boek gepubliceerd. De lezer mist de voorgeschiedenis, soms ontbreken zelfs de stellingen van een congres waar Van Thijn op reageert. Dit is een wel heel gemakkelijke manier van publiceren.

Van Thijn heeft best iets te melden, dat blijkt wel uit het eerste artikel dat hij in 1991 speciaal voor het boek heeft geschreven. Als hij dit artikel had uitgebreid met zijn ideeën over tolerantie en het daarbij had gelaten, (en eventueel de geïnteresseerden had verwezen naar het boekje dat over het kabinet-Den Uyl is verschenen met de vraaggesprekken met de ministers) dan had hij ons een groter plezier gedaan. Maar dan had hij geen f34,50 voor het boekje kunnen vragen... §§

Van de voorzitter

Jurgen Mink, voorzitter B.I.L.

Net twee maanden aan het werk maar toch al het idee hebben dat je er al jaren zit. De afgelopen periode is in een sneltrein vaart verlopen. Goed en wel het nieuwe jaar begonnen, zijn de activiteiten van het bestuur tot op grote hoogte gekomen. Met name de boekenverkoop is nu een tijdrovende bezigheid voor mijn boekencommissaris die echter alle hindernissen die er bij een dergelijk groot project komen kijken moeiteloos neemt. Alle commissies zijn ook hard aan het werk, de T.U.B. maakt overuren om aan de toenemende vraag naar tijdbesparend studiemateriaal te voldoen, de feestcommissie heeft haar eerste feest achter de rug dat ondanks de magere opkomst

voor de aanwezigen toch een zeer geslaagde avond was, en de excursiecommissie is hard bezig met de voorbereiding om het ministerie van defensie te gaan bezoeken.

Kortom, het loopt allemaal. Toch ontkom je er niet aan om gedurende een stille overpeinzing eens achterom te kijken. Hoe is alles verlopen en is het zo gegaan zoals ik verwacht had en zo ja zal het ook zo gaan in de nabije toekomst? Allerlei vragen die belangrijk zijn om te voorkomen dat je slechts mee drijft in de grote stroom van een bestuursjaar. Constante evaluatie van alles wat je doet is noodzakelijk om dingen in de toekomst beter te laten verlopen.

Bij die evaluatie moet je niet constant uitgaan van een bestaande situatie maar proberen om tot nieuwe zienswijzen te komen waardoor je een bepaalde situatie met een heel ander oog bekijkt. Dit is af en toe moeilijk omdat als je in een bestaande organisatie binnenkomt je toch om te beginnen probeert het wezen en functioneren van die organisatie zo snel mogelijk te doorgronden en je eigen te maken. Een gevaar hierbij is al snel dat je jezelf conformeert aan de bestaande waarden en normen van die organisatie. De organisatie gaat dan al snel het handelen van de personen die erin werkzaam zijn domineren waardoor de organisatie in haar functioneren steeds hetzelfde zal blijven.

Deze pragmatische en incrementalistische wijze waarop je als onderdeel van die organisatie werkzaam bent, heeft als groot nadeel dat ideeën, initiatieven en creativiteit al snel ondergesneeuwd raken. Dat zou jammer zijn want mensen zijn nu eenmaal graag op zoek naar onbekende en nieuwe zaken.

Nu is de B.I.L. geen echt voorbeeld van de hierboven geschetste situatie, maar bepaalde overeenkomsten zijn er toch wel zeker en ik beschouw het als een van mijn belangrijkste taken om te zorgen voor een klimaat, zowel binnen het bestuur als wel binnen de gehele vereniging, waarin creativiteit en initiatief gestimuleerd wordt. Om tot die creativiteit te komen moet je af en toe op open wijze door middel van een "Umwertung aller Werte" al je werkzaamheden en activiteiten grondig herzien en evalueren. De resultaten van die evaluatie moeten dan de basis vormen voor je nieuwe activiteiten.

Op zijn tijd is het erg nuttig om onder het genot van een biertje en in het gezelschap van enkele betrokken leden eens afstand te nemen van de dagelijkse sleur en open te gaan discussiëren en filosoferen over de toekomst van de vereniging. Zo'n avondje is mij onlangs overkomen en heeft mij aan het denken gezet, ik ben dus "geprikkeld" door de leden in plaats van omgekeerd.

Met de nieuwe plannen van de heer Ritzen zullen de studenten van de lichte 1991 en later, wezenlijk anders zijn dan de studenten van de voorafgaande jaren. Er zal in toenemende mate minder ruimte overblijven voor activiteiten naast de studie. De tijd die er overblijft zal beter besteed moeten gaan worden. Daar komt de B.I.L. om de hoek kijken, want gaan deze mensen in hun beperkte vrije tijd op zoek naar vertier of gaan zij op zoek naar de grenzen van hun talenten in de vorm van actief participeren binnen de vereniging.

Dat brengt mij dan ook bij de vraag wat de bovenstaande ontwikkelingen voor consequenties hebben met betrekking tot het aantal actieve leden. Waar moet de B.I.L. heen in de komende jaren? Moet het een allesomvattende algemene vereniging worden waarin het wetenschappelijke aspect een van de vele in een variëteit van activiteiten is? Of moet het misschien een boekenclub voor bestuurskunde-studenten worden die ook lezingen en uitstapjes organiseert? Feit is dat het aantal activiteiten in de komende jaren zal moeten afnemen. Dat biedt echter weer de mogelijkheid om de bestaande activiteiten kwalitatief meer inhoud te geven. De grote vraag is dus waar we de komende jaren de accenten moeten gaan leggen.

Ik kies de zekere weg door de leden op te roepen om gezamenlijk onze weg te kiezen en zo met de B.I.L. een nieuwe, andere toekomst op te gaan. Ik hoop dan ook voor 1992 dat dit het "grote meedenk jaar" zal gaan worden. §§